

Par patērētāja tiesībām kredīta pirmstermiņa atmaksas gadījumā

I Vispārīga informācija par kredīta pirmstermiņa atmaksu

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma (turpmāk – PTAL) 8. panta trešā daļa paredz, ka *”Patērētājam ir tiesības jebkurā laikā pilnīgi vai daļēji izpildīt savas saistības pirms patērētāja kredītēšanas līgumā noteiktā termiņa. Šajā gadījumā viņam ir tiesības uz to, lai taisnīgi tiek samazinātas kopējās kredīta izmaksas, kas sastāv no procentiem un citām izmaksām līguma atlikušajā termiņā”*.

Ministru kabineta 2016. gada 25. oktobra noteikumu Nr. 691 “Noteikumi par patērētāja kredītēšanu” (turpmāk - Noteikumi Nr. 691) 99. punkts paredz, ka *”Patērētāja pienākums ir maksāt procentus un citus maksājumus tikai par to laikposmu, līdz kuram patērētājs pilnībā nokārto savas kredīta saistības saskaņā ar kredītēšanas līgumu.”*

No PTAL 8. panta trešajā daļā minētā izriet, ka tiesības uz taisnīgu samazinājumu attiecas uz kredīta kopējām izmaksām.

Kredīta kopējās izmaksas definētas PTAL 1. panta 9. punktā: *”Visas izmaksas, tajā skaitā procenti, komisijas nauda, nodevas un jebkādi citi maksājumi, kas patērētājam jāmaksā saistībā ar kredītēšanas līgumu un kas ir kredīta devējam zināmi (izņemot zvērināta notāra izmaksas). Kredīta kopējās izmaksas iekļauj arī izmaksas par papildu pakalpojumiem saistībā ar kredītēšanas līgumu, tajā skaitā apdrošināšanas prēmijas, ja papildu pakalpojumu līguma noslēgšana ir obligāts priekšnoteikums, lai saņemtu kredītu vai lai to saņemtu ar piedāvātajiem noteikumiem un nosacījumiem. Ja kredīta atmaksa nodrošināta ar nekustamo īpašumu vai kredīta mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu, kredīta kopējās izmaksas patērētājam iekļauj arī īpašuma vērtēšanas izmaksas, ja šāda vērtēšana ir vajadzīga kredīta saņemšanai, bet neietver maksu, kas saistīta ar nekustamā īpašuma ierakstīšanu un ar to saistīto tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā”*.

Izvērtējot komisiju maksu veidus, kurām piemēro kredīta kopējo izmaksu samazināšanu kredīta ātrākas atmaksas gadījumā, jāņem vērā kredīta kopējo izmaksu definīcija.

Attiecībā uz kredīta kopējo izmaksu samazinājumu, un kā tās piemērojamas, ir pieņemti divi Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) spriedumi.

Ar **EST spriedumu Lietā C-383/18¹** (turpmāk – Spriedums) ir sniegta interpretācija par Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2008/48/EK² (2008. gada 23. aprīlis) par **patēriņa kredītliģumiem** un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (turpmāk – Patēriņa kredīta direktīva) 16. panta pirmās daļas interpretāciju.

Saistībā ar kredīta kopējām izmaksām iesniedzējtiesa Spriedumā “(32. punkts) uzsver – *”ja kredīta kopējo izmaksu samazināšanas iespēja tiktu attiecināta tikai uz tiem maksājumiem, kuri ir skaidri saistīti ar līguma darbības termiņu, rastos risks, ka patērētājam kredītliģuma noslēgšanas brīdī tiks uzlikti augstāki vienreizēji maksājumi, jo aizdevējs vēlēšies pēc iespējas vairāk samazināt maksājumus, kas būs atkarīgi no līguma darbības termiņa”*. Līdz ar to secināts, ka patērētāja tiesības uz kredīta kopējo izmaksu samazinājumu tā priekšlaicīgas atmaksas gadījumā ietver **visus maksājumus**, kas ir jāveic patērētājam un, piemēram, kredīta noformēšanas maksa patēriņa kredīta gadījumā būs tāda veida maksājums, uz kuru attiecināms taisnīgais samazinājums un

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:62018CJ0383>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0048&qid=1690889615151>

kurš pirmstermiņa atmaksas gadījumā proporcionāli samazināms.

EST spriedums Lietā Nr. C-555/21³ (turpmāk – Spriedums2) sniedz interpretāciju Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2014/17/ES⁴ (2014. gada 4.februāris) par patērētāju kredītliģumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (turpmāk – Hipotekārās kredītēšanas direktīva) 25. panta 1. punktu.

Spriedumā2 (31. punkts) saistībā ar kredīta kopējām izmaksām, analizējot tiesības, kurām jābūt patērētājam, uzsvērts, ka “Šādos apstākļos šīs tiesības nevar ietvert izmaksas, kas neatkarīgi no līguma darbības ilguma patērētājam ir jāsedz vai nu aizdevējam, vai trešai personai par pakalpojumiem, kas pirmstermiņa atmaksas brīdī jau ir pilnībā sniegti”.

Eiropas Savienības tiesiskajā regulējumā pirmstermiņa atmaksas tiesības ir paredzētas gan Patēriņa kredīta direktīvas 16. panta 1. punktā (patēriņa kredīta liģumiem), gan Hipotekārās kredītēšanas direktīvas 25. panta 1. punktā (kredītiem, kas nodrošināti ar nekustamā īpašuma hipotēku).

Latvijā, pārņemot abu direktīvu prasības, vispārējs pienākums samazināt kredīta kopējās izmaksas noteikts PTAL 8. panta trešajā daļā, un papildus noteikumi ietverti Noteikumu Nr. 691 XII. nodaļā.

Tabulā1

EST Spriedums par Patēriņa kredīta direktīvas 16. panta 1. punkta interpretāciju	EST Spriedums2 par Hipotekārās kredītēšanas direktīva) 25. panta 1.punkta interpretāciju
EST nosprieda, ka “ <i>Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītliģumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK 16. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka patērētāja tiesības uz kredīta kopējo izmaksu samazinājumu tā priekšlaicīgas atmaksas gadījumā ietver visus maksājumus, kas ir jāveic patērētājam.</i> ”	Lai arī EST pieskārs Spriedumā izteiktajām atziņām, EST secināja, ka: “ <i>Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/17/ES (2014. gada 4.februāris) par patērētāju kredītliģumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 25. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir paredzēts, ka patērētāja tiesības uz kredīta kopējo izmaksu samazinājumu kredīta pirmstermiņa atmaksas gadījumā ietver tikai tos procentus un tās izmaksas, kas izriet no kredīta ilguma.</i> ”

Noteikumu Nr. 691 3. punkts paredz vairākus **izņēmuma gadījumus**, kad **noteikumus** attiecīgam līguma veidam nepiemēro.

Noteikumu Nr. 691 XII. nodaļa paredz **detalizētākus noteikumus** kredīta pirmstermiņa atmaksas kārtībai atsevišķiem kredīta līguma veidiem - no XII. nodaļas izriet, ka kompensāciju ietekmē, piemēram, gan tas, kāda veida aizņēmuma likme ir kredītam, gan atmaksātās summas apmērs, gan tas, cik ilgs laika periods ir atlicis līdz

³ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=AED0FD0AD51166389C71E9539D555A93?text=&docid=270325&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6098040>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0017#d1e3409-34-1>

līguma darbības termiņa beigām.

Tādējādi kredītdevējam, ja klients veicis kredīta atmaksu pirms termiņa, ir jāvadās gan no Latvijas tiesiskā regulējuma, gan EST lemtā saistībā ar patērētāja tiesībām veikt kredīta pirmstermiņa atmaksu (Spriedums un Spriedums2).

Noteikumu Nr. 691 100. punkts paredz, ka par tiesību izmantošanu izpildīt kredīta saistības pirms līgumā noteiktā termiņa patērētājs **rakstiski informē kredīta devēju**. Līgumā var būt arī noteikts termiņš, kurā patērētājam jāveic kredīta devēja informēšana, ja puses tā ir vienojušās.

Kredīta kopējo izmaksu samazinājumu piemēro gadījumos, kad patērētājs pirms līgumā paredzētā termiņa veic visa kredīta atmaksu.

II Pamatprincipi komisijas (citu maksājumu, kas veikti, izsniedzot kredītu) maksas pārrēķina veikšanai kredīta ātrākas atmaksas gadījumā

1. Patērētājam tiesības uz komisijas maksas taisnīgu samazināšanu ir gadījumos, kad pirms termiņa atmaksā kredīta visu atlikušo summu pilnā apmērā.

**Tas neattiecas, piemēram, uz daļēju kredīta atmaksu (piemēram, veic daļēju pirmstermiņa atmaksu, saīsina kredīta termiņu uz pusi, un tālāk atmaksā saskaņā ar grafiku) vai gadījumu, kad kredīta ņēmējs kredīta summu izmantojis tikai daļēji vai jebkuru citu iemeslu dēļ lūdz saīsināt kredīta atmaksas grafiku, neatmaksājot kredītu pirms termiņa (piem., palielina ikmēneša maksājumu vai dēļ tā, ka nav izņēmis visu summu, lūdz saīsināt grafiku).*

2. Izmaksu samazinājums tiek piemērots tādām komisijas maksām, ko patērētājs maksā kredīta devējam un kuras patur kredīta devējs par saviem sniegtajiem pakalpojumiem.

** Par kredītiem, kas saistīti ar **nekustamo īpašumu**, skat. izvērstāku skaidrojumu šīs nodaļas 7. punktā.*

Samazinājums neattiecas uz maksājumiem, kuru apmēru nosaka trešās personas un kuras saņem trešā persona (piemēram, maksājumi, kas veicami Ceļu satiksmes drošības direkcijai, ja tiek iegādāts transporta līdzeklis, nodevu maksājumi, maksājumi par iegādājamā īpašuma vērtēšanu u.tml.), un kurus kā papildu pakalpojumus un maksājumus trešai personai kredīta devējs ir atšifrējis, sniedzot informāciju pirms līguma slēgšanas, izņemot gadījumu, kad izmaksas nav iespējams atšifrēt (uz konkrēto brīdi attiecīgās konkrētās izmaksas, piemēram, par īpašuma apdrošināšanu vai arī tā vērtēšanu nav vēl zināmas, jo būs atkarīgas no klienta izvēles).

3. Izmaksu samazinājums neattiecas uz kredīta devēja tādiem saistītajiem papildu pakalpojumiem kā maksājumu pakalpojumi (piemēram, kredīta izmantošanai un norēķinu veikšanai tiek atvērta konts vai izsniegta maksājumu karte, par ko tiek piemērota komisija, bet šos pakalpojumus klients var izmantot arī neatkarīgi no kredīta), izņemot obligātos pakalpojumus, kas iekļaujami kredīta kopējās izmaksās (attiecīgi arī GPL⁵).
4. Komisijas maksas pārrēķinu veic proporcionāli kredīta termiņam, ņemot vērā dienu, kad patērētājs ir veicis kredīta atmaksu pilnā apmērā, un vienlaikus ievēro PTAL 8. panta 2.³ daļā noteikto par kredīta kopējo izmaksu

⁵ Gada procentu likme, definējums Ministru kabineta 25.10.2016. noteikumos Nr. 691 "Noteikumi par patērētāja kredītešanu" 2.2. punktā.

No minētā izriet, ka katrā individuālā gadījumā gan aizņēmējs, gan uzraudzības iestāde, gan tiesa ir **tiesīga prasīt kredīta devējam pamatot izdevumu veidu**, ko tas uzskata par neatkarīgu no līguma darbības ilguma, lai pārliecinātos par līgumā noteikto maksājumu formulējumu un pamatotību.

Ja **kāds no maksājumiem**, ko veicis kredītņēmējs, ir tāds, **uz ko taisnīgais samazinājums attiecas, aprēķini veicami Tabulā2 aprakstītajā kārtībā.**

III Izņēmumi

Patērētājam tiesības uz komisijas maksas taisnīgu samazināšanu neattiecas uz pakalpojumu, **kas nav kreditēšana**, piemēram, transportlīdzekļa noma jeb operatīvais līzings, kad saskaņā ar līgumu nav paredzēts, ka līguma darbības laikā transporta līdzeklis tiek izpirkts.

Patērētājam tiesības uz komisijas maksas taisnīgu samazinājumu nav gadījumos, ja patērētājam bijusi piešķirta kredītlīnija, kuru patērētājs līguma darbības termiņa laikā tā arī nav izmantojis.

Patērētājam nav tiesību uz komisijas maksas taisnīgu samazinājumu, ja patērētājs tam kredītkartes ietvaros pieejamo kredītu līguma darbības laikā tā arī nav izmantojis.

IV Citi noteikumi

1. EST spriedumu interpretācijas attiecināmība

Ja dienā, kad patērētājs veic kredīta ātrāku atmaksu attiecīgais EST spriedums (Spriedums vai Spriedums2) jau ir pieņemts, attiecīgajā spriedumā sniegto interpretāciju ņem vērā, veicot kredīta kopējo izmaksu samazinājumu.

EST spriedumu interpretāciju kredīta ātrākas gadījumā piemēro arī gadījumos, ja kredīta līgums ir noslēgts, pirms tika pieņemts Spriedums vai arī Spriedums2.

2. Noilgums

Saskaņā ar Komerclikuma 389. pantu, darījums, kurā viena darījuma puse ir komersants, ir komercdarījums. Tādējādi šādām tiesiskām attiecībām piemēro noilguma termiņu, kas paredzēts Komerclikuma D daļā "Komerccdarījumi". Minētā likuma XX sadaļas "Komerccdarījumu vispārīgie noteikumi" 406. pants paredz 3 gadu noilguma termiņu.

Ja patērētājs kredītu atmaksāja ātrāk, un dienā, kad atmaksa tika veikta, netika piemērots kredīta kopējo izmaksu samazinājums, tostarp, arī, piemēram, komisijas maksai, pieteikums par komisijas masas samazinājums kredīta devējam iesniedzams 3 gadu laikā, skaitot no dienas, kad kredīta ātrāka atmaksa tika veikta. Pieteikumu iesniedz persona, kura bija kredītņēmējs, norādot informāciju par kredītu (kredīta līguma noslēgšanas datums, līguma numurs, datums, kad tika veikta atmaksa) un aktuālo informāciju par sevi (vārds, uzvārds, fizisko personu identificējošie dati (personas kods u.tml.), un kredīta ņēmēja konts kredītiestādē, uz kuru atmaksa ir veicama.

V Piemēri aprēķiniem

Patēriņa kredīta līgums

Patēriņa kredīts 3000 EUR apmērā ar fiksēto aizņēmuma likmi 10.40 % gadā, ar atmaksas termiņu 2 gadi (737 dienas). Kredīta noformēšanas maksa 90 EUR samaksāta līguma noformēšanas brīdī. Patērētājs veic kredīta pirmstermiņa atmaksu 74. dienā pēc kredīta līguma noslēgšanas, kredīta kopējās izmaksas kredīta devējam samaksājot 196,74 EUR, t.sk. 90 EUR komisijas maksa par kredīta noformēšanu un izsniegšanu, 106,74 EUR procentu maksājumus par aizdevuma izmantošanu.

Lai noteiktu, kāda naudas summa ir kompensējama patērētājam, pirmstermiņa atmaksas gadījumā, pārbaude jāveic saistībā ar PTAL 8. panta divām daļām, jo vienlaikus jābūt ievērotam likumā paredzētam noteikumam par maksimālo kredīta kopējo izmaksu patērētājam – tā nedrīkst pārsniegt 0,07 procentus dienā no kredīta summas:

Tabula2

PTAL 8. panta 3. daļa kontekstā ar EST Spriedumu	PTAL 8. panta 2. ³ daļa saistībā ar kredīta kopējo izmaksu 0,07% dienā ierobežojumu
<p>A. Aprēķina komisijas maksas lielumu, ko kredīta devējs tiesīgs paturēt, proporcionāli faktiskajam izmantoto dienu skaitam: $90 \text{ EUR} / 737 \text{ dienas} \times 74 \text{ faktiskās aizdevuma izmantošanas dienas}$ = 9,04 EUR</p> <p>B. Tā kā aizņēmējs samaksāja 90 EUR komisiju līguma noslēgšanas dienā, jāaprēķina atmaksājamo summu: $90 \text{ EUR} - 9,04 \text{ EUR} = 80,96 \text{ EUR}$</p> <p>C. Lai izvērtētu, vai pēc komisijas atmaksas ievērots regulējums par kredīta kopējo izmaksu ierobežojumu, jāaprēķina jaunā faktiskā no patērētāja ieturētā kredītzmaksu summa par 74 dienām: $9,04 \text{ EUR} \text{ (komisijas maksa proporcionāli faktiskajam aizdevuma izmantošanas termiņam)} + 106,74 \text{ EUR}$ (procenti, kas ieturēti no patērētāja saskaņā ar līgumu atbilstoši faktiskajam aizdevuma izmantošanas termiņam) = kopā 115,78 EUR</p>	<p>D. Ņemot vērā aizdevuma summu (3000 EUR), un faktisko aizdevuma izmantošanas dienu skaitu (74 dienas), aprēķina maksimāli pieļaujamās kredīta kopējās izmaksas atbilstoši regulējumam: $3000 \text{ EUR} \times 0,07\% \text{ dienā} \times 74 \text{ faktiskās aizdevuma izmantošanas dienas}$ = 155,40 EUR</p> <p>E. Salīdzina, vai aizdevuma faktiskās izmantošanas kopējā kredītzmaksu summa (aprēķins C) nepārsniedz maksimāli pieļaujamo kredīta kopējo izmaksu summu (aprēķins D): $115,78 \text{ EUR} < 155,40 \text{ EUR}$</p> <p>F. Tātad – kredīta devējam pienākums patērētājam atmaksāt tikai komisijas maksas starpību par līguma noformēšanu 80,96 EUR apmērā (aprēķina B summa)</p>

Gadījumā, ja pēc komisijas maksas proporcionālās samazināšanas atbilstoši aizdevuma faktiskajam lietošanas termiņam, piemērotās kredīta kopējās izmaksas (aizdevuma procenti + komisija par aizdevuma lietošanas dienām) pārsniedz PTAL 8. panta 2.³ daļā noteikto kredītzmaksu ierobežojumu (0,07% dienā) (aprēķins C > aprēķins D.), **kredīta devējs aizņēmējam kompensē gan pārmaksu (B), gan starpību, kas rodas starp piemēroto un maksimāli pieļaujamo kredīta kopējo izmaksu ierobežojumu (kopā: B+(C-D)).**